

**Науково-дослідна лабораторія «Креативної педагогіки та зв'язків із громадськістю»
кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Хмельницького національного університету
Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся»
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Львівський державний університет внутрішніх справ
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України
Хмельницький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Відділ ювенальної превенції ГУНП в Хмельницькій області
Хмельницький міський Центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді**

**«Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи»
до Дня захисту дітей**

31 травня 2021 року

Затверджено на засіданні Вченої ради гуманітарно-педагогічного факультету
Хмельницького національного університету
(протокол № 11 від 19 травня 2021 року)

Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи : зб. наук. праць за матер. науково-методичного онлайн-семінару до Дня захисту дітей (Хмельницький, 31 травня 2021 р.) / за ред. Л. І. Романовська, Л. О. Данильчук, Ю. Л. Бриндіков. Хмельницький : 2021. 171 с.

Збірник тез підготовлено за доповідями учасників науково-методичного онлайн-семінару до Дня захисту дітей «Дитинство: сучасні реалії, виклики, перспективи» (Хмельницький, 31 травня 2021 р.).

Зважаючи на свободу наукової творчості, відповідальність за достовірність матеріалів та фактів несуть автори.

© Автори, 2021

ЗМІСТ

<i>Багрій Вікторія</i> Деякі аспекти роботи з дітьми та батьками із неповних сімей та використання он-лайн технологій	6
<i>Баранюк Марія</i> Правові засади соціального захисту дітей та відповідальності батьків у процесі їх виховання	9
<i>Березовська Неоніла</i> Особливості розвитку сучасних дошкільнят	14
<i>Бриндіков Юрій</i> Дитяча агресія як поведінковий прояв	19
<i>Голова Наталія</i> Соціальне гувернерство як індивідуальна форма навчання і виховання дітей з особливими потребами розвитку в закладах інклюзивної освіти	22
<i>Грабчак Ольга</i> Профілактика булінгу у підлітковому середовищі	27
<i>Грач Юлія</i> Роль неформальної освіти у процесі підготовки фахівців соціальної сфери до роботи з дітьми	30
<i>Гриневич Христина</i> Психологічна готовність сучасної молоді до батьківства	33
<i>Гудзь Тетяна</i> Актуальність соціально-психологічної роботи з сім'ями, які знаходяться в очікуванні дитини	36
<i>Данильчук Лариса</i> Використання мульттерапії у процесі соціалізації дітей-сиріт	39
<i>Джежжик Ольга, Василіва Дар'я</i> Дослідження булінг-позицій та проявів віктимізації в середовищі молодших школярів	42
<i>Дем'янчук Юлія</i> Сирітство як соціальний феномен сучасності	46
<i>Дубасенюк Олександра</i> Феномен «Дитинство» у контексті міждисциплінарного синтезу	50
<i>Євчук Лариса</i> Виховання та розвиток близнюків: психологічний аспект	55
<i>Ілханова Ольга</i> Дитинство як особливий період розвитку	58
<i>Іщук Олена, Павленко Віта</i> Креативне мислення як важливий компонент розвитку дітей молодшого шкільного віку	61
<i>Калаур Світлана</i> Соціально-педагогічні підходи до організації процесу соціалізації дітей шестилітнього віку	65
<i>Католик Галина</i> Дитинство і симулякрія: сучасні тенденції	69
<i>Клепацька Ірина</i> Психолого-педагогічні проблеми кіберсоціалізації дошкільників у сучасному суспільстві	72
<i>Клімкіна Наталія</i> Проекція соціальної відповідальності у дослідно-експериментальну роботу сільської школи з метою забезпечення просоціального становлення учнів	75
<i>Коса Наталія</i> Профілактика формування віртуальної свідомості	

Калаур Світлана

доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти і
менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Соціально-педагогічні підходи до організації процесу соціалізації дітей шестилітнього віку

Нині в освітній галузі України відбуваються бурхливі соціальні зміни, які стають головною причиною для актуалізації питання соціалізації особистості в дошкільному віковому періоді. Дошкільний період дитинства надзвичайно вагомий для розвитку дитини та її становлення, адже у цей період формується уявлення про навколишній світ, розвивається здатність усвідомлювати явища соціального життя та розуміти взаємини між людьми. Для того щоб бути активним членом суспільства дитина у дошкільному віці має активно засвоїти багато правил та розширити рольовий спектр обов'язків та вимог.

Можемо констатувати, що у процесі соціалізації дитина має змогу адаптуватися до соціальних умов, вона активно навчається дотримуватися норм та вимог, вчиться почуватися членом певної спільноти та зважати на відмінність власних бажань від вимог довкілля, засвоювати найбільш вагомі правила, переносити свої знання в нові умови життєдіяльності. Отже, процес цілеспрямованої соціалізації дитини дошкільного віку (5-6 років), яку здійснюють різні соціальні інституції, виступає у якості доволі вагомого складника для повноцінного становлення особистості в соціумі. Саме тому процес соціалізації у цьому віковому періоді має бути організований професійно. Відзначимо, що в останні роки розроблено доволі великий спектр концепцій соціалізації особистості (Н. Заверико, І. Зверева, Н. Лавриченко, Г. Лактіонова, А. Мудрик, С. Савченко, Н. Сущик, С. Харченко та ін.). У наукових дослідженнях розкрито соціально-педагогічні засади проблеми

соціалізації дітей з урахуванням нової соціокультурної ситуації (О. Безпалько, М. Галагузова, А. Капська, Л. Коваль, С. Литвиненко, Л. Міщик, А. Рижанова, С. Хлебик та ін.). Відтак, можемо констатувати, що проблеми соціалізації дітей дошкільного віку зумовлені зміною соціокультурних умов формування особистості, суперечливим станом соціально-педагогічної теорії та практики. У контексті заявленої нами проблематики, головною домінантою нині має виступати соціалізація особистості як результат її соціального розвитку, що спрямована на досягнення оптимальної форми соціальної активності та компетентності дитини дошкільного віку.

Наголосимо, що соціалізація є процесом становлення особистості, що передбачає засвоєння мови, соціальних цінностей, норм, зразків поведінки, які прийняті у суспільстві та конкретній соціальній спільноті, а також відтворення та збагачення соціального досвіду. Іншими словами, соціалізація є складним і тривалим процесом інтеграції особистості до системи соціальних зв'язків та відносин у результаті якої є можливість засвоїти конкретні зразки поведінки, соціальні цінності та норми, що будуть необхідні для успішної життєдіяльності в конкретному соціумі та конкретній соціальній групі.

З психолого-педагогічної точки зору дитинство розглядається як культурно-історичний феномен загальнолюдської культури; а дитина – не є об'єктом (продуктом) виховання, соціалізації або реципієнтом будь-яких зовнішніх впливів, а активним самостійним суб'єктом власної життєдіяльності. У змістовому визначенні дитинство – це процес постійного фізичного росту, накопичення психічних новоутворень, освоєння соціального простору, рефлексії всіх стосунків у цьому просторі, визначення в ньому себе. Соціально-педагогічна діяльність спрямована на надання допомоги дитині в ефективній соціалізації та самореалізації, передбачає, насамперед, створення оптимальної освітньої ситуації.

На основі узагальнення наукових публікацій ми прийшли до усвідомлення того, що сучасний заклад дошкільної освіти має стати вагомим «інститутом соціалізації». Наголосимо, що призначення цих закладів

спрямоване на забезпечення фізичної, психологічної та соціальної компетентності дитини від народження до шести років. Дошкільні заклади надають можливість адаптуватися дитині до існування серед людей, цілеспрямовано працюють над розвитком ціннісного ставлення до світу, озброюють елементарною наукою і мистецтвом життя. До головних завдань дошкільної освіти у контексті соціалізації відносимо наступний спектр:

- створення належних умов для реалізації дитиною свого природного потенціалу (фізичного, психологічного, соціального);
- формування механізму саморозвитку дошкільника (адекватна самооцінка, самоконтроль та саморегуляція поведінки);
- розширення свідомості дитини;
- розвиток базових якостей особистості;
- навчання дитини жити у злагоді з довкіллям, адекватно реагувати на події, оптимістично ставитися до життя, довіряти та відчувати себе захищеним;
- забезпечення гармонійного та різнобічного розвитку, формування ціннісного ставлення до Природи, Культури, Людей, Самого Себе.

З огляду на задекларовані завдання, під час організації процесу соціалізації дітей шестилітнього віку доцільно дотримуватися таких принципів, як: принцип природовідповідності виховання; принцип культуровідповідності виховання; принцип актуалізації на розвитку особистості; принцип діалогічності соціального виховання; принцип колективності соціального виховання. З метою досягнення позитивних результатів соціалізації соціальний працівник чи практичний психолог має робити акцент на використанні спеціальних практичних механізмів. З-поміж них можна виокремити такі, як: набуття дітьми досвіду позитивного розв'язання життєвих ситуацій; сприймання та коментування художніх творів як основи адекватної оцінки власного стану та стану оточуючих; розвиток уміння усвідомлювати власний стан та стан оточуючих; інсценування конфліктних і безконфліктних способів взаємодії з оточуючими з наступним їх обговоренням.

У нашому баченні в контексті соціалізації дітей дошкільного віку варто працювати у чотирьох ключових напрямках: пізнавально-художньому, комунікативно-мовленнєвому, інтелектуально-творчому, емоційно-чуттєвому. Зокрема, під час роботи за пізнавально-художнім напрямком доцільно використовувати метод проблемних ситуацій. Під час спілкування дітей між собою можуть виникати непорозуміння, суперечки, конфлікти, оскільки малюки не завжди здатні самостійно знаходити вихід з проблемної ситуації. У межах комунікативно-мовленнєвого напрямку фахівець повинен проводити інтерв'ювання дітей. Відзначимо, що ефективність колективної словесної творчості полягає у тому, що саме в цьому виді діяльності найкращим чином простежується готовність дітей спілкуватися, виявляється рівень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку («Що я люблю? Що я не люблю?», «Що таке Сім'я?»). Інтелектуально-творчий напрям спрямований на розвиток мислення та творчої уяви. У цього напрямку доцільно використовували логічні вправи та завдання, які спрямовані на розвиток у дітей творчої уяви та мислення («Винахідники», «Поміркуємо разом», «Гарно – погано», «Домалюй»). Емоційно-чуттєвий напрям спрямований на розвиток почуттів та на контроль над емоціями. Зокрема, у вільний від занять час, на прогулянці, в інші часи доцільно організовувати спостереження дітей за діяльністю однолітків, дітей з інших груп, перехожих, за тим, що викликало емоційні переживання.

Таким чином, у підсумку можемо констатувати, що практичними завданнями з дітьми дошкільного віку у контексті соціалізації повинні бути: навчання дітей самостійно знаходити конструктивні способи розв'язання будь-яких проблемних ситуацій; спонукання дітей до розуміння та оцінки як характерів героїв літературних творів, так і розуміння мотивів і вчинків їх ровесників чи старших людей; розвиток інтелектуальних здібностей, фантазії, стимулювання дитячої творчості; збагачення емоційно-чуттєвого досвіду дітей та розвиток вміння співчувати як літературним персонажам та одноліткам. Вважаємо, що максимальна реалізація цих завдань сприятиме активній соціалізації дітей дошкільного віку.